

2014-жылдын январь-май айлары ичинде акча-кредиттик көрсөткүчтөрдүн өзгөрүү багыты (динамикасы)

2014-жылдын январь-май айлары ичинде өлкөнүн экономикалык өсүшү (УСК маалыматтары боюнча) 4,3 пайызды түзгөн (2013-жылдын январь-май айлары ичинде – 8,5 пайыз), «Кумтөр» алтын кенин казып алуу ишканасын эске албаганда, реалдуу ички дүң өнүм (ИДӨ) 4,1 пайыздык өсүшкө ээ болгон.

2014-жылдын май айында инфляция жылдык мааниде алганда 8,1 пайызды түзгөн, 2013-жылдын ушул эле мезгилинде ал 7,5 пайыз чегинде катталган эле.

2014-жылдын баш жагынан бери АКШ долларынын сомго карата расмий курсу 5,9 пайызга өсүү менен 52,0806 сомду түзгөн (2013-жылдын январь-май айлары ичинде – 1,7 пайызга өскөн).

Кароого алынып жаткан мезгил аралыгында акча базасы 3,8 пайызга кыскаруу менен 70 334,7 млн. сомду түзгөн (2013-жылдын январь-май айлары ичинде 1,4 пайызга өскөн эле), анын ичинде жүгүртүүдөгү акча 3,8 пайызга, ал эми башка депозиттик корпорациялардын камдары (резерв) 4,3 пайызга азайган.

Май айынын акырына карата абал боюнча акча базасынын түзүмүн төмөнкүчө мүнөздөөгө болот:

- жүгүртүүдөгү акчалардын үлүшү 91,6 пайызды түзгөн;
- башка депозиттик корпорациялардын камдарынын үлүшү 8,4 пайыз чегинде катталган.

Башка депозиттик корпорациялардын камдарынын түзүмүндө милдеттүү камдар жыл башынан бери 8,8 пайызга көбөйүү менен 5 791,2 млн. сомду түзгөн, ал эми үстөк камдар 85,2 пайызга 128,1 млн. сомго чейин азайган (2013-жылдын ушул эле мезгилинде милдеттүү камдар 7,0 пайызга, үстөк камдар - 4,0 пайызга өскөн).

Акча базасынын кыскарышы негизинен Улуттук банктын операциялары менен шартталган, 2014-жылдын январь-май айлары ичинде ал акча базасын 3 161,0 млн. сомго азайткан, ал эми Өкмөттүн операциялары акча базасынын 357,4 млн. сомго көбөйүүсүнө салым кошкон.

Отчеттук мезгил ичинде Улуттук банк акча базасын 9 874,2 млн. сомго азайткан валюта операцияларын ишке ашырган, ноталардын жардамы менен үстөк ликвиддүүлүктү арылтуу боюнча операциялардын көлөмү май айынын акырына карата 2,7 млрд. сомду түзгөн.

Мындан тышкары, январь айынан тартып май айынын акырына чейин 26,7 млрд. сом өлчөмүндө сунушталган «овернайт» кредиттеринин көлөмү акча базасынын өсүшүнө салым кошкон шартта, жайгаштырылган көлөмү 34,7 млрд. сомду түзгөн «овернайт» депозиттери акча базасынын төмөндөшүнө таасир эткен.

Таза чет өлкө активдери 2,9 пайызга (же 2 911,3 млн. сомго) азайган, бул эң башкысы таза эл аралык камдарды 2,0 пайызга (2 039,9 млн. сомго) төмөндөтүүнүн эсебинен болгон.

Дүң эл аралык камдар 2014-жылдын январь-май айлары ичинде 61,5 млн. АКШ долларына азайып, 2 178,6 млн. АКШ долларын түзгөн. Ички рынокто алтынды сатып алуу камдардын 6,9 млн. АКШ долларына өсүшүнө салым кошкон.

Таза ички активдер ушул мезгил ичинде 5 716,0 млн. сомго азайган. Таза ички активдердин төмөндөшүнө мамлекеттик башкаруу органдарына карата таза талаптар 3 995,9 млн. сомго жана башка статьялар 2 225,7 млн. сомго кыскарган шартта, коммерциялык банктарга карата таза талаптардын 4 550,3 млн. сомго (жүгүртүүдөгү ноталарды, кредит берүүнү кыскартуунун натыйжасында) көбөйүүсү жана чет өлкө валютасын кайра баалоодон улам капитал эсебинин 4 043,4 млн. сомго көбөйүүсү салым кошкон.

Акча топтомдорунун өзгөрүүсү

Банктардан тышкары нак акчадан жана улуттук валютадагы депозиттерден турган *M2 акча топтому* 2014-жылдын январь-май айлары ичинде 89 154,4 млн. сомду түзүү менен 2,0 пайызга азайган (2013-жылдын январь-май айларында – 3,1 пайызга көбөйгөн), бул банктардан тышкары акчалардын 2,8 пайызга кыскарып, 60 148,5 млн. сомго азайышы менен шартталган.

2014-жылдын башында улуттук валютанын 2013-жылдын декабрь айынын акырына карата 50,8 пайыздан 2014-жылдын май айынын акырына карата 53,8 пайызга чейин кескин нарксызданышы М2Х эсептеринде камтылуучу чет өлкө валютасындагы депозиттер үлүшүнүн долларлаштыруу деңгээлин жогорулатууга алып келген. Улуттук валютадагы депозиттер 0,2 пайызга 29 005,8 млн. сомго чейин кыскарган шартта, чет өлкө валютасындагы депозиттер 12,8 пайызга көбөйүп, 33 787,5 млн. сомду түзгөн. Жыйынтыгында депозиттер көлөмү январь-май айлары ичинде 6,4 пайызга өсүп, 62 793,4 млн. сом чегинде катталган (2013-жылдын январь-май айларында – 10,8 пайыз).

2014-жылдын январь-май айлары ичинде М2Х кеңири мааниде колдонулуучу акча массасы 1,7 пайызга көбөйүп, 122 941,9 млн. сомду түзгөн, бул эң башкысы, чет өлкө валютасындагы депозиттер 12,8 пайызга көбөйүп, 33 787,5 млн. сомго жетиши менен шартталган (2013-жылдын январь-май айларында М2Х 5,8 пайызга көбөйгөн).

Кароого алынып жаткан мезгил аралыгында экономикага кредит¹ 18,7 пайызга өсүп, 67 890,5 млн. сомду түзгөн (2013-жылдын январь-май айларында – 13,8 пайызга).

М2Х акча массасынын түзүмүн төмөнкүчө чагылдырууга болот:

- банктардан тышкары нак акча үлүшү – 48,9 пайыз (01.06.2013 карата – 53,2 пайыз);
- улуттук валютадагы депозиттер үлүшү – 23,6 пайыз (01.06.2013 карата – 23,4 пайыз);
- чет өлкө валютасындагы депозиттер үлүшү – 27,5 пайыз (01.06.2013 карата – 23,4 пайыз).

2014-жылдын январь-май айлары ичинде банк тутумунун таза чет өлкө активдери 45,6 млн. сомго бир аз азайып (0,0 пайызга чейин), 105 678,1 млн. сомду түзгөн.

Июнь айынын башына карата банк тутумунун таза ички активдери 2 084,1 млн. сомго көбөйүү менен (13,7 пайызга), 17 263,7 млн. сомго жеткен.

Эсептик чен өлчөмүн аныктоо механизмнин өзгөртүлүшүнөн улам, 2014-жылдын январь-май айларында эсептик чен жылдын баш жагындагы 4,17 пайыздан жылдын май айынын акырына карата 6,0 пайызга чейин жогорулатылган, бирок 2014-жылдын март айына салыштырганда мурдагы деңгээлде 6,0 пайыз чегинде калган.

Май айынын акырына карата жүгүртүү мөөнөтү 7 күндүк ноталардын кирешелүүлүгү 6,0 пайызды түзгөн.

Финансылык ортомчулук деңгээлин мүнөздөөчү М2Х кеңири мааниде колдонулуучу акча мультипликатору 2014-жылдын 1-июнуна карата 1,748, М2 мультипликатору – 1,2675 (2013-жылдын 1-июнуна карата тиешелүүлүгүнө жараша 1,592 жана 1,220) чегинде катталган.

М2Х кеңири мааниде колдонулуучу акча топтому боюнча эсептелген экономиканы монетизациялоо коэффициенти 31,9 пайызды, М2 акча топтому боюнча – 23,5 пайызды (2013-жылдын январь-май айларында – 30,4 жана 23,2 пайыз) түзгөн.

Коммерциялык банктардын улуттук валютадагы үстөк камдарынын орточо күндүк деңгээли 2014-жылдын январь-май айларында 597,5 млн. сомду түзгөн (2013-жылдын январь-май айларында – бул көрсөткүч 1 949,0 млн. сомго барабар болгон).

Акча жүгүртүү ылдамдыгы

Акча сунушунун экономиканын өсүшүнө салыштырганда озгон арымда өсүшүнө байланыштуу акча жүгүртүү ылдамдыгынын 2014-жылдын май айында төмөндөшү уланган, айдын акырында 3,1 пайызды түзгөн (М2Х боюнча).

Коммерциялык банктардын кассаларына ушул мезгил ичинде 356 951,8 млн. сом түшкөн, бул өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 74 080,9 млн. сомго же 26,2 пайызга көбөйгөн, ал эми берүү көлөмү 68 578,0 млн. сомго же 23,8 пайызга көбөйүп, 356 192,6 млн. сомду түзгөн.

2014-жылдын январь-май айларында төлөм системасында финансылык тобокелдиктер деңгээли минималдуу чекте сакталган. Жүгүртүү коэффициенти 0,53, ликвиддүүлүк коэффициенти – 1,89 түзгөн.

¹ Өкмөттүн жана резидент эместердин кредиттерин эске албаганда, жеке адамдардын жана юридикалык жактардын, ошондой эле башка финансы-кредит мекемелеринин кредиттери

Көрсөткүчтөрдүн мындай катышы системада ликвиддүүлүктүн жогорку деңгээлин мүнөздөйт (ликвиддүү каражаттардын 40 пайызынан көбү пайдаланылбаган бойдон калууда). Бул жерде жүгүртүү коэффициентинин өзгөрүү динамикасы системанын катышуучуларынын жигердүүлүгүнө көз каранды экенин баса белгилеп кетүү зарыл.